

30.7.2024

תושב"ע/ חינוך ממלכתי דתי

האם לדעת חז"ל הנשים נחותות מהגברים?

על פי תפיסה מקובלת בחלקים בחברה, ביהדות תפיסת חז"ל היא שהנשים נחותות מהגברים. מה באמת השקפת חז"ל בנושא זה?



אמר רב חסדא, מאי דכתיב ויבן ה' את הצלע, מלמד שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש (נדה מ"ה ב').

מאת שלו יריב

מדוע לפי חז"ל נשים נחותות מגברים, כפי שניכר בתחומים שונים: מצוות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות, ברכת "שלא עשני אישה", "נשים דעתן קלה" ועוד?

הסוגיה מורכבת יותר, וחז"ל בוודאי לא ראו את הנשים נחותות מגברים, ונבחן כמה מקורות לבדוק טענה זו: ע"פ התורה האיש והאשה אינם שווים, אלא משלימים זה את זה. אין האחד נמצא מעל פני השני, אלא יש השלמה הדדית כל הזמן. זאת משמעות דברי חז"ל: "השווה הכתוב אישה לאיש לכל מצוות שבתורה" (תלמוד בבלי, בבא קמא טו עמוד ב). וכן דברי חז"ל: "כל אדם שאין לו אשה אינו אדם... שריו בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה... בלא תורה, בלא חומה" (תלמוד בבלי, יבמות סב עמוד א). מכיוון שיש שוני בין גבר לאישה יש מעלות של האישה על פני האיש. חז"ל הדגישו כמה מהאפיונים שהאישה עולה על פני הגבר. האישה התברכה בבינה שלא קיימת אצל הגבר: "נתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש". באינטואיציה מיוחדת: "האשה מכרת באורחין יותר מן האיש" (תלמוד בבלי, ברכות י עמוד ב). ועוד. באישה יש "בינה" יתירה. בינה מלשון התבוננות, היכולת לבחון דברים לעומקם ולרוחבם. וגם מלשון בניין, לאישה יש כוח לבנות. לבנות בית (וחלילה גם להרוס), לבנות חיים בתוך הרחם שלה. זה אחד הכוחות האדירים שקיימים אצל האישה, שלא קיימים אצל הגבר. האישה התברכה בעולם רגשי עשיר, כפי שאמר הרב צבי יהודה קוק: "יסוד השכל יותר מורגש אצל האיש. לעומת זאת, צד הרגש שבאדם יותר מובלט אצל האישה". זאת הסיבה שאמרו חז"ל: "לעולם יהא אדם זהיר באונאת {שלא לצער את} אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה {העונש על צער האישה קרוב לבוא} (תלמוד בבלי, בבא מציעא נט עמוד א). האיש התברך יותר ביכולת לבחון דברים על פי שיקול דעת שכלי אובייקטיבי, ועולם הרגש שלו פחות עשיר ומלא. אף שהשכל צריך לשלוט על הרגש. המטרה היא להגיע לרגש. למשל, המטרה בעבודת ה' היא לאהוב את ה' ולירא ממנו, כפי שכתוב: "מִהָ' אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מִצְמֶךָ פִּי אִם לִי צָאָה... וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ...". אבל אם לא מבינים בשכל איך להגיע לאהבה ויראה, אפשר להגיע לאהבה ויראה פסולים. ולכן בעולם החיצוני הגבר שולט (הצד השכלי), אבל בעולם הפנימי יש לאישה מקום חשוב הרבה יותר (עולם הרגש).

לסיום, הכוח הפנימי של האישה – ההשפעה של האישה היא בפנימיות, ולא בחיצוניות של החיים (הרב אברהם יצחק הכהן קוק, תשמ"ב). ולכן יש לה כוח לבנות ולהרוס את ביתה, כדברי הפסוק: "תִּכְמֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בִּיתָה וְאִוֶּלֶת בְּיָדֶיהָ תִּהְרָסֶנּוּ". ואומר המדרש: "מעשה בחסיד אחד שהיה נשוי לחסידה אחת, ולא העמידו בנים זה מזה. אמרו: אין אנו מועילים להקב"ה כלום. עמדו וגרשו זה את זה. הלך זה ונשא רשעה אחת ועשתה אותו רשע, הלכה זאת ונישאת לרשע אחד ועשתה אותו צדיק, הוי שהכל מן האשה (מדרש בראשית רבה, פרק ז, יז). וכן אמר ר' עקיבא לתלמידיו על אשתו רחל, שכל התורה שלו ושלחם שייכת לה בעצם: "שלי ושלכם שלה הוא".

מכתב למערכת

ביהדות בדברים רבים האישה קובעת

מאת שלו יריב

שלום וברכה. ברצוני להוסיף לדברי הכתבה שעסקה בתפיסת חז"ל ביחס לאישה ותפקידיה, ולציין שיש דברים רבים ביהדות הנקבעים על פי האישה, ואלו הדברים החשובים ביותר. בטרם אציין חלק מאותם דברים, העיקרון היהודי הוא "זכר ונקבה ברא אותם". הכלל היסודי הוא שוויון, ומדבר בשני צדדים של "צלם אלוהים שבאדם". אחר הקדמה זו ברצוני להביא כמה מקורות שעולים מהם מקומות מרכזיים שבהם האישה היא הקובעת. השאלה הראשונה החשובה ביותר היא איך מגדירים יהודי. ברור שאם האבא והאמא יהודים הילד יהודי. אבל מה קורה אם אחד מבני הזוג אינו יהודי? והתשובה ההלכתית היא "תלוי באמא". הגמרא במסכת יבמות דף מה פוסקת שהאישה קובעת. כלומר מי שאמו יהודייה גם אם אביו לא יהודי הוא יהודי, ואין צורך בגיור אם ברצונו להיות כיהודי, אבל אם הגבר יהודי והאישה לא יהודייה הילד לא יהודי, ואם רוצה להיות כיהודי עליו להתגייר. בדבר החשוב ביותר הולכים לפי האישה! נושא חשוב נוסף הוא יסוד אמונתנו: יציאת מצרים. את יציאת מצרים אנחנו מעלים על נס בכל התפילות והברכות. והיא יסוד חשוב לאמונתנו. על יציאת מצרים הגמרא במסכת סוטה בדף יא ע"ב אומרת שהגיעה בשכר הנשים הצדיקות. וגם הגאולה השלמה לעתיד לבוא תגיע בזכות הנשים הצדיקות, כדברי מדרש ילקוט שמעוני על מגילת רות (רמז תרו). הרי לנו, דברים חשובים ביותר נקבעים על ידי הנשים. גם "מיהו יהודי" וגאולת מצרים בעבר והגאולה העתידית.

דבר העורך

קוראים יקרים,

הנושא חשוב ומרכזי, ויש לזכור כמה דברים משמעותיים בבואנו לעסוק בנושא זה:

א. מבחינה היסטורית, בעולם העתיק הרחב, הגבר היה נעלה מעל האישה. הגבר חזק יותר, שוויו בשוק העבדים היה גבוה יותר, והיה שולט על האישה. זו הסיבה שרוב האנשים העדיפו שייוולד להם דווקא בן. מעניין לציין שבעולם העתיק חז"ל הם שדאגו לכבודה של האישה (בניגוד לכל העולם סביבם) וכך נפסק בהלכה, שחובת הגבר על אשתו: "אוהב את אשתו – כגופו, ומכבדה – יותר מגופו".

ב. גם אם החוקים והמשפטים של הבורא אינם נראים לנו או שאינם מובנים לנו, עם כל זאת אנו צריכים לקבל אותם ולקיים אותם. אבל ראשית עלינו לנסות להבין ולראות איך אחרי שמעיינים בנושא מקבלים תמונה שונה לחלוטין.

מקורות/טקסטים

ויקרא כז, ג-ז.

שולחן ערוך, אורח חיים סימן רכג.

יבמות סב, ב; רמב"ם, הלכות אישות, טו, יד.

הוריות יג ע"א.

קידושין לה ע"א.

יבמות סג ע"א.

ברכות י ע"ב.

הרב צבי יהודה קוק, שיחות הרצי"ה במדבר, בהוצאת מכון הרב צבי יהודה, תשעב, ע' 413.

בבא מציעא נט ע"א.

דברים פרק י, יב.

משלי פרק יד, א.

בראשית רבה פרק יז, ז.

נדרים נ ע"א.

קידושין סח עמוד ב וספרא ויקרא יז י.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק, "עולת ראיה" בהוצאת מוסד הרב קוק, תשמ"ב, ברכת "שעשני כרצונו".

ילקוט שמעוני, רות, תרו.